

Fact Sheet 2

farklı Müdahaleler

Otizmi olan çocuklar ve aileleri için değişik müdahaleler hakkında neler biliyoruz?

Giriş

Otizmi olan bir çocuk için uygun ve etkili olacak müdahaleyi seçmek gerek aileler, gerekse profesyoneller için çok güç olabilir. Bunun nedeni de otizm için çok ve çeşitli müdahale ve tedavilerin olması, bunların bazılarının şiddetle pazarlanması ve birçoğunun ya bilimsel olarak değerlendirilmemiş ya da çok az değeri olması veya hiç değeri olmadığını saptanmış olmasıdır.

Otizmi olan çocukların hepsinin güçlü yanları ve çektikleri güçlükler farklıdır ve bu nedenle de tek bir müdahale biçiminin otizmi olan çocukların hepsi için etkili olması olası değildir. Ailelerin ve havale yapan profesyonellerin o çocuk hakkında bilgiye dayanan bir seçim yapabilmeleri için gerekli olan bilgilerin sağlanması amacıyla değişik müdahale biçimlerinin değerlendirmelerinin yapılması önemlidir. Değişik müdahale biçimleri konusundaki araştırmalar iki grupta toplanır:

- Belirli programlar hakkında araştırma – bu tür kanıtlar bize belirli bir yaklaşım/program/müdahalenin sonuçlarını değerlendirme olanağı sağlar (buna bazen 1. Tür kanıt denir)
- Otizmin özelliklerini/altta yatan nedenlerini belirleyen araştırmalar bizi otizmi olan bireylerin güçlü yanları ve karşılaştıkları güçlükler hakkında bilgilendirir – bu da hangi tür müdahalelerin yararlı olabileceği hakkında bilgi sağlar. (buna bazen 2. Tür kanıt denir). Örneğin, otizmi olan bireylerin güçlü görsel becerileri olduğunu gösteren araştırmalar ASD'li kişiler için görsel destek stratejilerinin geniş çapta kullanımına yol açmıştır.

Belirli programların birçoğu için, hangi çocukların hangi programdan en fazla yarar sağlama olasılığı bulunduğu ve belli bir programın çocuğun gündelik yaşamındaki beceri ve işlevleri için nasıl bir fark yaratacağı konularında daha fazla (1. Tür) araştırma yapılması gerekir.

Avustralya'da müdahalede bulunan çocukların çoğuna belirli programlardan alınma öğeler ile örneğin görsel destek gibi 2. Tür kanıtlara dayalı müdahalelerden oluşan karma bir program sunulur. Her tür müdahalenin (1. ve 2. Türden) otizm müdahaleleri hakkındaki kanıt birikimini yansıtacak iyi uygulama ölçütlerine uyması önemlidir. (daha fazla bilgi için 1. Ve 3. Bilgilendirme belgelerine bakın).

Otizm için hangi müdahale biçimleri vardır?

Otizimli çocukları olan ana babalara pazarlanan çok çeşitli müdahale biçimleri vardır ve bunlar biyolojik-temelli tedavileri ve öğrenim-temelli müdahaleleri içerir. Bu tür müdahale biçimleri hakkında aşağıdaki bilgiler şu kaynaktan alınmıştır:

Roberts, J. M. A., & Prior, M. (2006). *A review of the research to identify the most effective models of practice in early intervention of children with autism spectrum disorders. (Otizm kapsamındaki bozuklukları olan çocuklara erken müdahalenin en etkili modellerini belirlemek için yapılan araştırmaların gözden geçirilmesi)* Australian Government Department of Health and Ageing, Australia.

Biyolojik temelli müdahaleler

İlaçlar

Otizmi olan bir bireyin yaşam kalitesi ve gelişmesini zedeleyen belirtileri hedefleyerek tedavi etmede bazen ilaçların bir rolü olabilmektedir. İlaçların en etkili olduğu belirtiler arasında aşırı hareketlilik, dürtüsellik, saldırganlık, evham ve kendisine zarar verecek ya da saplantılı/tutkulu davranışlar vardır. Ancak, şunu belirtmek gerekir ki hiçbir biyolojik tedavinin otizmin temelinde yatan özellikleri değiştirdiği henüz kanıtlanmamıştır. Ayrıca, otizmi olan çocuklar için yazılan çoğu ilaçların uzun dönemde ne denli etkili olduğu ve olası yan etkileri konularında yeterli araştırma kanıtı bulunmamaktadır. Çocuğun çocuk doktoru o çocuk için hangi ilaçların uygun olup olmadığı konusunda herhalde en iyi bilgi kaynağıdır.

Tamamlayıcı ve alternatif ilaçlar (CAMS)

Otizmin nedenlerinin büyük ölçüde kalıtsal olduğu düşünülmekte ise de, halâ otizmin ortaya çıkmasına katkıda bulunma olasılığı olan birçok bilinmeyen etmen vardır. Bu bilinmeyenler nedeniyle ki, olası nedenler ve tedaviler hakkında çok sayıda varsayım ortaya çıkmaktadır. Otizmin gözle görülen belirtileri yerine temelinde yatan nedenleri tedavi edeceği umuduyla çok kez, Tamamlayıcı ve Alternatif İlaçlar (CAMS) aranmaktadır. CAMS tedavi türleri çok çeşitlidir ve aşağıdakileri içerir (ama bunlarla sınırlı da değildir):

- Tamamlayıcı vitaminler
- Sınırlayıcı perhizler
- Kil banyosu/şelasyon
- Mantar giderici ilaçlar
- Hormonlar

Araştırmalar devam etmekle birlikte, şu anda Avustralya'da popüler olarak uygulanan CAM'lerin hiçbirini destekleyecek bilimsel bir kanıt yoktur. Daha fazla bilgi için diğer "Positive Partnerships" bilgilendirme belgelerine bakın veya www.raisingchildren.com.au/autism sitesini ziyaret edin.

Öğrenim-temelli müdahaleler

Otizm için öğrenim-temelli müdahaleler çocuğa odaklı ve ilişki temelli gelişim müdahalelerinden yetişkin-yönetimli ve beceri-temelli, davranış-temelli programlara kadar birçok çeşitlilik gösterir.

Davranış-temelli müdahalelerde, yapılacak işi çok küçük adımlara bölme ve bu adımları uygulamalı öğrenme tekniklerini kullanarak öğretmekle olur. Bu programlara çok kez Uygulamalı Davranış Analizi (ABA) adı verilir ve bunlar, çocukların bir dizi beceriyi öğrenmeleri için ayrı denemeli öğretim yöntemini kullanır. ABA programları genellikle yetişkin-yönetimli olup çok kez yoğun (haftada 30 saatten fazla) bireysel programlar olarak sağlanır. ABA programları hakkında çok araştırma yapılmıştır ve bazı çocuklarda olumlu sonuç verdiği kanıtlanmıştır. Bu programın en çok kim için etkili olduğunu ve en iyi sonucun elde edilmesi için ne yoğunlukta olması gerektiğini belirlemek için daha fazla araştırma gerekmektedir.

Gelişim-temelli müdahaleler öncelikle daha doğal ve oyun-temelli ortamlarda olumlu ve anlamlı ilişkiler geliştirmek üzerinde yoğunlaşır. Amaçlar arasında dikkati geliştirmek ve başkalarıyla ilişki kurup alışverişte bulunmak vardır. Gelişim-temelli müdahalelerin örnekleri arasında İlişki Geliştirme Müdahalesi, DIR/Yer zamanı ve Hanen Sözcüklerden Daha Fazlası programları vardır. Genel olarak gelişim-temelli müdahaleler hakkında daha az disiplinli araştırmalar yapılmışsa da yeni araştırmalar uygun yoğunlukta uygulanan kaliteli gelişim-temelli müdahalelerin otizmi olan çocuklarda olumlu sonuçlar verebileceğini göstermektedir. Her bir programın ne denli etkili olduğu konusunda daha fazla araştırma yapılması gerekiyorsa da, birçok programın temelinde yatan toplumsal, iletişim, tanıs ve ebeveynlik becerileri gibi öğeler iyice araştırılmıştır ve olumlu sonuçlar alındığı görülmüştür.

Özet

Otizmi olan çocuklara sunulan çok çeşitli müdahale türleri vardır. Şu an itibarıyla biyolojik-temelli müdahaleler konusunda çok az kanıt bulunmaktaysa da araştırmalar çocuğun ve ailesinin bireysel gereksinimlerini karşılayan yüksek yoğunlukta müdahalelerin en iyi sonuçlar doğurma olasılığı olduğunu göstermektedir.

Referanslar ve okuma malzemeleri

Roberts, J. M. A., & Prior, M. (2006). *A review of the research to identify the most effective models of practice in early intervention of children with autism spectrum disorders.* (Otizm kapsamındaki bozuklukları olan çocuklara erken müdahalenin en etkili modellerini belirlemek için yapılan araştırmaların gözden geçirilmesi) Australian Government Department of Health and Ageing, Australia.

Prior, M., Roberts, J. M.A., Rodger, S., Williams, K.& Sutherland, R.(2011). *A review of the research to identify the most effective models of practice in early intervention of children with autism spectrum disorders.* (Otizm kapsamındaki bozuklukları olan çocuklara erken müdahalenin en etkili modellerini belirlemek için yapılan araştırmaların gözden geçirilmesi) Australian Government Department of Families, Housing, Community Services and Indigenous Affairs, Australia. 26 Temmuz, 2012'de <http://www.fahcsia.gov.au/our-responsibilities/disability-and-carers/program-services/for-people-with-disability/helping-children-with-autism>'den alınmıştır.

Raising Children Network (Çocuk Yetiştirme Ağı):

http://raisingchildren.net.au/children_with_autism/children_with_autism_landing.html

Research Autism (Otizm Araştırmaları) : www.researchautism.net

Otizm konusundaki müdahaleler hakkında daha fazla bilgi için aşağıdaki inceleme ve kılavuzlar yararlı olabilir:

BCOHTA. (2000). *Autism and Lovaas Treatment. A systematic review of effectiveness evidence.* (Otizm ve Lovaas Tedavisi. Etkililik kanıtlarının sistemli incelemesi) British Columbia: British Columbia Office of Health Technology Assessment, The University of British Columbia.

Crewther S. G., Goodyear M. J., Bavin E. L., Lawson M. L., Wingenfield S. A. & Crewther D. P. (2003). *Autism in Victoria: An investigation of prevalence and service delivery for children aged 0-6 years.* (Victoria'da Otizm: 0-6 yaş arası çocuklarda yaygınlığının ve sağlanan hizmetlerin soruşturulması) Melbourne, Victoria: Victorian Government Department of Human Services.

Evans, S. (2003). *Service Guidelines: Children with Autism Spectrum Disorders.* (Servis kuralları: Otizm Kapsamında Bozukluğu olan Çocuklar) New Jersey: The Department of Health and Senior Services.

Librera, W. L., Bryant, I., Gantwerk, B. & Tkach, B. (2004). *Autism Program Quality Assurance Indicators: A self-review and quality improvement guide for programs serving young students with autism spectrum disorders.* (Otizm programlarının Kalite Garantisi Göstergeleri: Otizm Kapsamında bozukluğu olan genç öğrencilere hizmet sağlayan programların öz-incelemeleri ve kaliteyi iyileştirme kılavuzu) New Jersey: Department of Education.

Ludwig, S. & Harstall, C.(2001). *Intensive intervention programs for children with Autism. Health Technology Assessment Report.* (Otizmi olan çocuklar için yoğun müdahale programları. Sağlık teknolojisi Değerlendirme Raporu) Canada: Alberta Heritage Research Foundation for Medical Research.

MADSEC. (2000). *Report of the MADSEC Autism Task Force.* (MADSEC Otizm Çalışma Grubu Raporu) Maine: Maine Administrators of Services for Children with Disabilities.

McGahan, L. (2001). *Behavioural intervention for preschool children with Autism.* (Otizmi olan okul-öncesi yaşta çocuklar için davranış müdahalesi) Ottawa: Canadian Coordinating Office for Health Technology Assessment.

Osbourn, P. & Scott, F. (2004). *Autism spectrum disorders: Guidance on providing supports and services to young children with autism spectrum disorders and their families. (Otizm kapsamındaki bozukluklar: Otizm kapsamındaki bozukluğu olan küçük çocuklar için destek ve hizmet sağlama kuralları)* Technical assistance manual. New Mexico: Public Education Department.

Perry, A. & Condilac, R. (2003). *Evidence Based Practices for Children and Adolescents with Autism Spectrum Disorders. Review of the Literature and Practice Guide. (Otizm Kapsamında Bozukluğu olan Çocuklar ve Gençler için Kanıt-Temelli Uygulamalar. Yayınların İncelenmesi ve Uygulama Rehberi)* Toronto: Children's Mental Health Ontario. 23 Ocak, 2009'da http://www.kidsmentalhealth.ca/parents/resources_parents.php#Autism18'den alınmıştır.

Special Programs Branch. (2000). *Teaching Students with Autism: A Resource Guide for Schools. (Otizmi olan Çocuklara Öğretmek: Okullar için bir Kaynak Kılavuzu)* British Columbia: British Columbia Ministry of Education.